

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК [159.938.363.6:314.151.3-054.73]:364-787.34
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-1-7>

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ: АДАПТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ В НОВУ ГРОМАДУ

Котух Олена Вікторівна,
молодший науковий співробітник лабораторії методології і теорії психології
Інститут психології імені Г. С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України
snegyro4ka4@ukr.net
<https://orcid.0000-0001-5706-3190>

Мета – здійснити огляд соціально-психологічних особливостей формування стану психологічного благополуччя у внутрішньо переміщених осіб та визначити види надання психологічної допомоги щодо проблеми їх адаптації та інтеграції в нове середовище. **Методи:** теоретичний аналіз підходів вітчизняних та зарубіжних досліджень щодо проблеми формування стану психологічного благополуччя, адаптації та інтеграції вимушено переміщеної особи. **Результати.** Психологічне благополуччя особи дає можливість усвідомлено уявляти стан своїх фізичних та психологічних можливостей, а також здатність задовольняти свої потреби для нормального функціонування в навколишньому середовищі. Розглянуто два теоретико-методологічні підходи адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нове середовище. Виділено основні напрями психологічного супроводу внутрішньо переміщених осіб, що спрямовані на опрацювання травматичного досвіду, набуття корисних навичок, які сприяють адаптації до нових умов життєдіяльності. За результатами дослідження планується підбір психодіагностичного інструментарію визначення рівня вираженості показників психологічного благополуччя внутрішньо переміщених осіб. **Висновки.** Здійснений теоретичний аналіз феномену психологічного благополуччя зарубіжної та вітчизняної літератури показав, що: 1) психологічного благополуччя може досягти особистість, яка задоволена життям, без негативних переживань, вона вміє реалізувати свій потенціал, використовувати власні ресурси для досягнення цілей; 2) від рівня психологічного благополуччя залежить процес адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нову громаду, а також подолання несприятливих життєвих ситуацій; 3) оцінка психологічного благополуччя переміщеного населення, за даними досліджень, проведених з допомогою онлайн-платформи Kantar Panel Ukraine, є низькою, і має прояви хоча б одного із симптомів посттравматичного розладу. Всі ці умови і є орієнтиром впровадження заходів для організації психологічної допомоги з відновлення психологічного благополуччя та адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: психологічне благополуччя, адаптація, інтеграція, якість життя, психічне здоров'я, психологічна допомога, психологічна підтримка ВПО.

PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF AN INTERNALLY DISPLACED PERSON: ADAPTATION AND INTEGRATION INTO A NEW COMMUNITY

Kotukh Olena Viktorivna,
Junior Researcher of the Laboratory of Methodology and Theory of Psychology
Institute of Psychology named after H.S. Kostyuk of the National Academy of Sciences of Ukraine
snegyro4ka4@ukr.net
<https://orcid.0000-0001-5706-3190>

Purpose carry out an overview of the socio-psychological features of the formation of the state of psychological well-being in internally displaced persons, and determine the forms of psychological support regarding the problem of their adaptation and integration into a new environment. **Methods:** theoretical analysis of domestic and foreign research approaches to the problem of forming the state of psychological well-being, adaptation and integration of a forcibly displaced person. **Results.** Psychological well-being of a person makes it possible to consciously imagine the state of one's physical and psychological capabilities, as well as the ability to satisfy one's needs for normal functioning in the environment. Two theoretical and methodological approaches to the adaptation and integration of internally displaced persons into their new environment are distinguished. The main areas of psychological support for internally displaced persons are

highlighted, aimed at processing traumatic experiences, acquiring useful skills that contribute to adaptation to new living conditions. Based on the results of the research, it is planned to select a psychodiagnostic toolkit for determining the level of severity of indicators of the psychological well-being of internally displaced persons. **Conclusions.** The theoretical analysis of the phenomenon of psychological well-being in foreign and domestic literature showed that: 1) psychological well-being can be achieved by a person who is satisfied with life, without negative experiences, knows how to realize his potential, use his own resources to achieve goals; 2) the process of adaptation and integration of internally displaced persons into a new community, as well as overcoming adverse life situations, depends on the level of psychological well-being; 3) the assessment of the psychological well-being of the displaced population, according to research conducted using the Kantar Panel Ukraine online platform, is low, and has manifestations of at least one of the symptoms of post-traumatic stress disorder. All these conditions are a guideline for the implementation of measures for the organization of psychological assistance to restore the psychological well-being and adaptation of internally displaced persons.

Key words: *psychological well-being, adaptation, integration, quality of life, mental health, psychological help, psychological support of internally displaced persons.*

Вступ. Реаліями сьогодення українського буття є повномасштабна збройна агресія РФ проти України, яка змінила життя мільйонів українців. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) та Держстату України з питань внутрішньої та зовнішньої міграційної ситуації, встановлено, що з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну кількість переміщених осіб у межах України становила більше 5 мільйонів (більшість – це біженці Центральної, Східної і Північної України).

За інформацією уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, станом на 1 грудня 2022 року більше 14,5 млн громадян України виїхали з України після 24 лютого 2022 року, це переважно жінки та діти, приблизно 7,7 млн українців зареєстровані в країнах Європи як отримувачі тимчасового захисту.

Постійний інформаційний тиск, повітряні тривоги, акустичний терор, втрата рідних, домівок та звички жити нормальним життям, вимушене переселення в інший регіон або країну можуть спричинити психологічні порушення на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях, дезадаптацію, втрату ідентичності. Всі ці обставини створюють деструктивний вплив на особистість, оскільки щоденно вона переживає травматичні події і не відчувається благополучно в жодному розумінні. Відповідно, це негативно впливає на стан психологічного благополуччя особистості.

Основним критерієм психічного здоров'я особи є відчуття психологічного благополуччя. Як правило, воно виражається у суб'єктивному відчутті задоволеності власним життям та регулює її поведінку та активність. Рівень психологічного благополуччя формується індивідуально залежно від специфіки зовнішніх і внутрішніх умов. Важливим чинником для формування психологічного благополуччя є фізичне і психічне здоров'я, що сприяє успішній адаптації особи до нових умов життя.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Значний внесок у сферу дослідження психологічного благополуччя ВПО (внутрішньо пере-

міщених осіб) зробили соціологи та дослідники якості життя (A.Campbell, D.P. Crowne, D.A. Marlowe). Також одним із вагомих внесків у дослідження психологічного благополуччя зробили дослідники психічного здоров'я особистості (M. Jagoda). Дослідження психологічного благополуччя у сфері психології особистості вивчає щасливих і нещасливих людей у різних життєвих ситуаціях – задоволеність життям (N. Bradburn, F.M. Andrews & S.B. Withey, Ed. Diener, J.S. Larsen, S. Levine). Також фахівці в галузі соціальної та когнітивної психології дослідили, як адаптація та різні стандарти впливають на відчуття благополуччя особистості (N. Bradburn, C. Riff, Chan Mei Fen, A.S. Waterman, D. Kahneman, M. Seligman, Ю.М. Олександров, Л.М. Яворська, Г.С. Філоненко).

Питання, що стосуються адаптації та інтеграції й збереження психологічного здоров'я ВПО, стали предметом досліджень L.F. Berkman, P.H. Cheong, D. Ryan, N.O. Vretser, О.Є. Блинової, Є.М. Лібанової, Н.Є. Мазіної, Ю.Є. Пашенко, В.М. Педоренко, А.В. Путінцева, І.О. Тітар.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано методи аналізу, синтезу, порівняння й узагальнення психологічної літератури щодо проблеми психологічного благополуччя внутрішньо переміщеної особи, її адаптації та інтеграції в нову громаду.

Результати та дискусії. Поняття «психологічне благополуччя» в науковий побут ввів N.N. Bradburn. Він ототожнював благополуччя із суб'єктивним відчуттям щастя та загальною задоволеністю життям. В його структурі автор виділяє два види афекту – позитивний та негативний. Саме баланс, що досягається постійною їхньою взаємодією, на його думку, і є благополуччям. Описуючи складну суб'єктивну картину сприймання та оцінки реальності особистістю, в різних галузях наукового знання почали вживати суміжні з ним поняття. Зокрема, такі як: благополуччя, психологічне благополуччя, психологічне здоров'я, щастя, задоволеність життям, якість життя тощо (Пахоль, 2017).

Відповідно, щастя слід розуміти як глобальну оцінку якості життя індивіда за його власними критеріями. Згодом замість того, щоб конструювати щастя як просто емоційне благополуччя С.Д. Ryff & С.Л.М. Keyes запропонували евдемонічну модель щастя, яку вони також назвали психологічним благополуччям або позитивним функціонуванням.

Концептуалізація психологічного благополуччя охоплює безперервний спектр позитивних почуттів і суб'єктивних оцінок життя. Благополуччя передає інформацію про широкий спектр поведінки та здоров'я, включаючи фізичне та психічне здоров'я, соціальні стосунки, дозвілля та суб'єктивні стани, такі як емоції та когнітивна залученість (Buijs, Jeronimus, Lodder, Steverink, P. de Jonge, 2021).

У концепції психологічного благополуччя К. Ryff покладено ідею про те, що, незважаючи на зовнішні умови, людина, яка наділена свободою волі, спроможна досягти психологічного благополуччя. Дослідниця виділяє такі його критерії, як: автономія, компетентність, самовдосконалення, міжособистісні стосунки, життєва мета, самоприйняття (Каргіна, 2015).

Е. Diener порівнював суб'єктивне благополуччя з почуттям щастя. Він виділяє три основні його компоненти: задоволення, приємні та неприємні емоції. Ці три фактори разом і формують єдиний показник психологічного благополуччя (Diener, 1984).

У своїх роботах зі становлення психологічно здорової особистості А. Maslow, К. Rogers, Г. Allport, К. Jung не лише описують, але й зазначають шляхи досягнення психологічного благополуччя особистістю (Рябоконець, 2021).

Основною умовою психологічного благополуччя, на думку К. Jung, є можливість для особистісного росту та досягнення особистісної й психологічної зрілості, що реалізується в процесі індивідуалізації. За А. Maslow і К. Rogers, психологічно благополучна особа – це та, що володіє свободою волі. К. Rogers висунув ідею про актуалізуючу тенденцію, яка спрямована на реалізацію особистістю свого потенціалу. Як зазначив А. Maslow, психологічно благополучна особистість відрізняється свободою вибору, умінням реалізовуватися в діяльності, ефективно вирішувати поставлені завдання, усвідомлювати і відстоювати власні кордони і цінності, приймати власну особистість і особистість іншого. Так, Г. Allport вважав, що передумовою психологічного благополуччя людини є її психологічна та особистісна зрілість, серед ознак якої він називає широту меж власного Я, здатність до налагодження і підтримання близьких взаємин, заснованих на щирості, довірі та емоційній прихильності (Рябоконець, 2021).

Психологічне благополуччя найчастіше пов'язують із почуттям щастя, задоволеністю життям. Такі відчуття є результатом узгодженості та відповідності всіх рівнів екзистенціальних потреб особи. Отже, від рівня психологічного благополуччя особистості залежить і процес її адаптації (Сердюк, 2021).

Вітчизняний дослідник Ю.І. Кашлюк розглядає психологічне благополуччя за такими показниками, як: задоволеність рівнем життя, відсутність негативних переживань, загальна усвідомленість щодо життя, несуперечливість потреб і можливостей, уміння використовувати свої ресурси, наявність соціальної підтримки, благополуччя близьких, прийняття особистої відповідальності за своє життя, самоефективність (Кашлюк, 2016).

Вимушений переїзд, який відбувається під час воєнних дій, призводить до тяжких наслідків з боку фізичного та психічного здоров'я, загострюються хронічні захворювання, з'являються симптоми стану посттравматичного стресу. Після переїзду більшість ВПО переживають серйозні соціально-психологічні труднощі в процесі адаптації, відчувають культурний шок, відчувають себе чужими в оточенні людей своєї ж національності.

Особливості впливу успішності процесу адаптації в новому середовищі на психологічне здоров'я досліджувала О.Є. Блинова. Автор стверджує, що без збереження психологічної стійкості неможливе задоволення від процесу самореалізації, відчуття розумового і соціального благополуччя. Основними показниками психологічного благополуччя, на її думку, є здатність долати стресові ситуації, відсутність депресії та наявність перспектив (Блинова, 2013).

Дослідження особливостей особистісних змін переселенців, що пов'язані з пережитими психотравмуючими подіями, дало змогу виокремити стрес-фактори міграції українців, ними є: непрогнозованість, спонтанність, невизначеність та травматичність. Переміщені особи відчувають емоційний дискомфорт, викликаний спонтанною міграцією та розлукою з близькими людьми, звичними умовами життя. З боку психологічних проблем – розлади уваги, пам'яті, емоційна девіація (Максименко, Морозова-Йоханнессен, 2022).

Аналіз психоемоційного стану вимушених переселенців, які отримали поранення або тяжке захворювання внаслідок бойових дій, представив В.М. Педоренко. Автор стверджує, що переселенці мають значні проблеми в психоемоційній сфері, їм характерна висока тривожність, агресивність і фрустрація. Також спостерігаються стресові фактори самої міграції, такі як спонтанність, непрогнозованість, невизначеність майбутнього, труднощі в адаптації (Педоренко, 2022).

Психологічне благополуччя опосередковано впливає на процес соціально-психологічної адаптації особистості. Її успішність залежить від впливу зовнішніх та внутрішніх чинників у новому середовищі, задоволення потреб та рівня емоційного стану особи. Не менш важливим є вибір стратегії соціально-психологічної адаптації: активної (із залученням у адаптаційний процес та перетворення власного життя) та пасивної (перебування у ролі відстороненого глядача змін) (Волошин, 2019).

Розглядаючи адаптацію переміщеної особи, необхідно звернути увагу на об'єктивні та суб'єктивні чинники її успішності. Тому аналіз досліджень наукової літератури дозволив виділити нам такі підходи до адаптації та інтеграції ВПО в нове середовище: соціокультурний та ресурсний.

Соціокультурний підхід – увага приділяється внутрішньому світу ВПО; суб'єктивному благополуччю. Центральним поняттям виступає культура та ідентичність. У рамках цього підходу розглядають процес акультурації особистості. Головною метою є адаптація до нової культури, подолання «культурного шоку», співіснування ідентичностей.

Інтеграція ВПО в нову громаду пояснюється зближенням ідентичностей. Цей процес відбувається двома шляхами: 1) прийняттям культури іншого народу; 2) співіснуванням багатьох культур в одному середовищі. Вибір шляху залежить від розбіжності поглядів у культурній, соціальній та політичній сферах між переселенцями та приймаючою громадою (Chong, 2007).

Ресурсний підхід – увага приділяється зовнішнім атрибутам ВПО; важливість об'єктивного; центральне поняття – ресурси. Адаптація в рамках цього підходу ототожнюється із втратою доступу до значної кількості ресурсів. Основною потребою є доступ до ресурсів у новому середовищі.

Процес інтеграції відбувається в налагодженні спільного використання ресурсів ВПО та місцевою громадою. Це стосується сфер надання соціальних послуг з метою покращення умов життєдіяльності ВПО (Ryan, 2008; Colson, 2012).

Згідно з дослідженнями І.О. Титар, ресурсний підхід більше відповідає умовам, що склалися в Україні. Потреба в ресурсах є більш важливою, а культура та ідентичність посідають другорядне місце (Титар, 2016).

Вперше після повномасштабного вторгнення в Україну було проведено опитування психологічного стану населення за допомогою онлайн-панелі Kantar Panel Ukraine. В підсумку самооцінка особистості відіграє найбільшу роль у відчутті психологічного благополуччя. Водночас емоційний складник та складник життєстійкості оцінюються гірше.

Прояви хоча б одного із симптомів посттравматичного стресового розладу мають майже 90% українців. У зоні ризику розвитку посттравматичного стресового розладу перебувають 57% громадян, усе це перешкоджає успішній адаптації та інтеграції особи (Юридична газета Online, 2022).

Отже, можна спрогнозувати, що велика частина населення України матиме серйозні загрози психологічному благополуччю і потребуватиме психологічної підтримки в адаптації ВПО на територіях їх розміщення.

Під час надання допомоги переміщеним особам слід враховувати, що багато хто з них перебуває в постійному стресовому стані. Вони можуть переживати нові психологічні травми, пов'язані з переїздом і влаштуванням на новому місці. Зазвичай це проявляється у сильній тривозі і хвилюванні та невмотивованих спалахах гніву.

У роботі з травмованою особистістю необхідно дотримуватися загальної моделі психологічного втручання. Першим кроком психолога є фаза стабілізації травмованої людини. Її обережно виводять з початкового шокowego стану, стадії заперечення і лише потім підводять до прийняття реальності свого травматичного досвіду. Після цього людина є готовою до психотерапії, якщо у ній є необхідність.

Завданням психолога є зниження напруги, вирішення конфліктних ситуацій. Індивідуальна робота проводиться з метою зниження афектації, тривоги, усунення симптомів стресу.

Основними видами надання психологічної допомоги вважаються:

1. Індивідуальне консультування проводиться у формі бесіди з опрацюванням перенесеного травматичного досвіду.
2. Групи взаємодопомоги сприяють формуванню згуртованості членів громади, розвитку їх самостійності, впевненості у собі, придбанні корисних навичок.
3. Сімейне консультування – робота спрямована на опрацювання травматичного досвіду та пошуку особистісних ресурсів.
4. Психокорекційні групи – метод націлений на усвідомлення травми і пошук механізмів подолання чи зниження стресу (coping), корекцію психосоматичних розладів та організацію її життєдіяльності (Санько, 2016).

Такі методи психологічної підтримки допомагають переміщеним особам контролювати стрес, відновити почуття внутрішньої рівноваги та позбутись неприємних фізичних почуттів. Переживати нові психологічні травми, пов'язані з переїздом і влаштуванням на новому місці, а також зміцнити моральний та фізичний стан.

Висновки. 1. Психологічне благополуччя є важливим складником внутрішнього світу людини. Воно відображає прагнення особисто-

сті до внутрішньої рівноваги, гармонії та цілісності. Вимушена міграція пов'язана з негативними чинниками для життя та здоров'я людини. Тим самим може викликати низку проблем, які вплинуть на психологічне здоров'я особи (стрес, паніка, апатія та депресія).

2. За результатами теоретичних досліджень з'ясовано, що від рівня психологічного благополуччя залежить процес адаптації індивіда до змінних соціальних умов. Виділено два підходи адаптації та інтеграції ВПО: 1) соціокультурний – адаптація розглядається як подолання культурного шоку; 2) ресурсний – отримання ресурсів для задоволення потреб переселеної особи.

3. На основі результатів теоретичного аналізу проблеми виокремлено основні напрями психологічного супроводу ВПО,

до яких входять такі види роботи, як: індивідуальна робота, тренінгові групи, психотерапія. Програма спрямована на вирішення таких проблем: 1) підвищення рівня адаптації; 2) тривоги або страху щодо майбутнього; 3) переживання втрати або горя; 4) занепокоєння та нав'язливих думок; 5) порушення сну або нічні кошмари; 6) покращення емоційної регуляції; 7) подолання депресивних станів, 8) почуття самотності; 9) зниження рівня особистих або сімейних конфліктів і труднощів у стосунках батьків і дітей.

4. Перспективами подальшого дослідження є підбір психодіагностичного інструментарію для визначення рівня вираженості показників психологічного благополуччя особистості, особистісних та соціальних чинників, які сприяють кращій адаптації ВПО.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блинова О. Психологічне здоров'я мігрантів: результати емпіричного дослідження. *Український психологічний журнал*. 2013. № 2. С. 244–255.
2. Волошин С.М. Особливості змісту соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб до нового соціального середовища. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2019. № 9. С. 73–76.
3. Зликов В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка. 2016. 219 с.
4. Кашлюк Ю.І. Основні чинники, які впливають на психологічне благополуччя особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2016. № 34. С. 170–186.
5. Котух О.В. Сутність поняття «цінності» в європейській та українській психологічній традиції. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: перспективи інтеграції українського досвіду*: збірник тез методологічного семінару, м. Київ, 26 вересня 2022 р. Київ. С. 30–33.
6. Котух О.В. Проблема особистісної свободи особистості. *Nowoczesna nauka: teoria i praktyka: Mater. IV Międz. Konf. Nauk.-Prakt.* (м. Варшава, 8 квітня 2020 р.). Варшава, 2020. С. 86–88.
7. Максименко Ю.Б., Морозова-Йоханнесен О.В. Психологічні особливості особистісних змін переселенців в умовах іншої країни (на прикладі Норвегії). *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 69(5). С. 90–97.
8. Міграційний профіль України. Державна міграційна служба України. 2021. С. 47–52. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2020.pdf.
9. Пахоль Б.Є. Суб'єктивне та психологічне благополуччя: сучасні і класичні підходи, методи та чинники. *Український психологічний журнал*. 2017. № 1(3). С. 80–104.
10. Педоренко В.М. Особливості психоемоційного стану переселенців в умовах іншої країни (на прикладі Німеччини). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Психологія»*, 2023. № 5. С. 5–10.
11. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з Сходу України: посібник для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін.; за ред. Волинець Л.С. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.
12. Рябоконт В.В. Психологічне здоров'я людини як один із компонентів теорії особистості. *Габітус*. 2021. Вип. 21. С. 201–205.
13. Санько К. Психологічне благополуччя як основа повноцінного та психологічно здорового функціонування особистості. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2016. № 59. С. 42–45.
14. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості: монографія / Сердюк Л.З. та ін.; за ред. Л.З. Сердюк. Київ–Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 236 с.
15. Тітат І.О. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб і умови скасування статусу переселенця. *Український соціум*. 2016. № 4(59). С. 57–68.
16. Юридична газета Online. В Україні презентували результати дослідження психологічного стану населення. 2022. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-prezentovali-rezultati-doslidzhennya-psihiologichnogo-stanu-naselennya.html>.
17. Buijs V.L., Jeronimus B.F., Lodder G.M., Steverink N., & de Jonge P. Social needs and happiness: A life course perspective. *Journal of Happiness Studies*. 2021. 22(4), 1953–1978.
18. Cheong P.H. et al. Immigration, social cohesion and social capital: A critical review. *Critical Social Policy*. 2007. Vol. 27. № 1. P. 24–49.
19. Colson E. Imposing Aid: The Ethnography of Displacement and its Aftermath. *Kroeber Anthropological Society*. 2012. № 100(1). P. 154–167.

20. Diener E. Subjective Well-being. *Psychol. Bull.* 1984. № 95. P. 2–75.

21. Ryan D. et al. Theoretical Perspectives on Post-Migration Adaptation and Psychological Well-Being among Refugees: Towards a Resource-Based Model. *Journal of Refugee Studies*. 2008. Vol. 21. № 1. P. 1–18.

REFERENCES:

22. Blynova, O. (2013). Psykholohichne zdorov'ya mihrantiv: rezul'taty empirychnoho doslidzhennya [Psychological health of migrants: results of an empirical study]. *Ukrayins'kyi psykholohichnyy zhurnal*, 2. 244–255 [in Ukrainian].

23. Voloshyn, S.M. (2019). Osoblyvosti zmistu sotsial'no-psykholohichnoyi adaptatsiyi vnutrishn'oho peremishchenykh osib do novoho sotsial'noho seredovyscha. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya»*, 9. 73–76 [in Ukrainian].

24. Zlyvkov, V.L., Lukomska, S.O., Fedan, O.V. (2016). Psykhodiahnostyka osobystosti u kryzovykh zhyttievkykh sytuatsiyakh [Psychodiagnostics of personality in life crisis situations]. Kyiv: Pedahohichna dumka. 219 [in Ukrainian].

25. Kashliuk, Yu.I. (2016). Osnovni chynnyky, yaki vplyvaiut na psykholohichne blahopoluchchia osobystosti [The main factors affecting the psychological well-being of an individual]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 34. 170–186 [in Ukrainian].

26. Kotukh, O.V. (2022). Sutnist poniattia «tsinnosti» v yevropeiskii ta ukraïnskii psykholohichnii tradytsii [The essence of the concept of “values” in the European and Ukrainian psychological tradition]. *Vyklyky suchasnoi psykholohichnoi nauky krain YeS: perspektyvy intehratsii ukraïnskoho dosvidu: zb. tez metodolohichnoho seminaru*, Kyiv. 30–33 [in Ukrainian].

27. Kotukh, O.V. (2020). Problema osobystisnoi svobody osobystosti [The problem of personal freedom of an individual]. *Nowoczesna nauka: teoria i praktyka: Mater. IV Międz. Konf. Nauk.-Prakt. Varshava*. 86–88 [in Ukrainian].

28. Maksymenko, Yu.B., Morozova-Yokhannessen, O.V. (2022). Psykholohichni osoblyvosti osobystisnykh zmin pereselentsiv v umovakh inshoyi krayiny (na prykladi Norvehiyi) [Psychological features of personal changes of immigrants in the conditions of another country (on the example of Norway)]. *Visnyk Natsional'noho universytetu oborony Ukrainy*, 69(5), 90–97 [in Ukrainian].

29. Mihratsiinyi profil Ukrainy (2021) [Migration profile of Ukraine]. Derzhavna mihratsiina sluzhba Ukrainy. S. 47–52. Retrieved from: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2020.pdf [in Ukrainian].

30. Pakhol', B.Ye. (2017). Subyektivne ta psykholohichne blahopoluchchya: suchasni i klasychni pidkhody, metody ta chynnyky [Subjective and psychological well-being: modern and classic approaches, methods and factors]. *Ukrayins'kyi psykholohichnyy zhurnal*, 1(3). 80–104 [in Ukrainian].

31. Psykhosotsialna dopomoha vnutrishno peremishchenym ditiam, yikhnim batkam ta simiam z ditmy zi Skhodu Ukrainy (2015) [Psychosocial assistance to internally displaced children, their parents and families with children from Eastern Ukraine: manual for practitioners of the social sphere]. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Kalyta»». 72 [in Ukrainian].

32. Riabokon, V.V. (2021). Psykholohichne zdorovia liudyny yak odyin iz komponentiv teorii osobystosti [Human psychological health as one of the components of personality theory]. *Habitus*, 21. 201–205 [in Ukrainian].

33. Sanko, K. (2016). Psykholohichne blahopoluchchia yak osnova povnotsinnoho ta psykholohichno zdorovoho funktsionuvannya osobystosti [Psychological well-being as the basis of full-fledged and psychologically healthy personality functioning]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina*, 59. 42–45 [in Ukrainian].

34. Samodeterminatsiia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti (2021) [Self-determination of the psychological well-being of the individual: a monograph]. Kyiv–Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska. 236 [in Ukrainian].

35. Titat, I.O. (2016). Ponyattya ta kryteriyi adaptatsiyi y intehratsiyi vnutrishn'oho peremishchenykh osib i umovy skasuvannya statusu pereselentsya [Concepts and criteria of adaptation and integration of internally displaced persons and conditions for canceling the status of a displaced person]. *Ukrayins'kyi sotsium*, 4(59). 57–68 [in Ukrainian].

36. Iurydychna hazeta Online. (2022) V Ukraini prezentuvaly rezultaty doslidzhennia psykholohichnoho stanu naseleennia [In Ukraine, the results of a study of the psychological state of the population were presented]. Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-prezentuvali-rezultati-doslidzhennya-psiholohichnogo-stanu-naseleennia.html>.

37. Buijs, V.L., Jeronimus, B.F., Lodder, G.M., Steverink, N., & de Jonge, P. (2021). Social needs and happiness: A life course perspective. *Journal of Happiness Studies*. V. 22(4), 1953–1978.

38. Cheong, P.H. et al. (2007). Immigration, social cohesion and social capital: A critical review. *Critical Social Policy*. Vol. 27. № 1. P. 24–49.

39. Colson, E. (2012). Imposing Aid: The Ethnography of Displacement and its Aftermath. *Kroeber Anthropological Society*. № 100(1). P. 154–167.

40. Diener, E. (1984). Subjective Well-being. *Psychol. Bull.* № 95. P. 2–75.

41. Folkman, S. (1997). Positive psychological states and coping with severe stress. *Social science & medicine*. Vol. 45(8). P. 1207–1221.

42. Ryan, D. et al. (2008). Theoretical Perspectives on Post-Migration Adaptation and Psychological Well-Being among Refugees: Towards a Resource-Based Model. *Journal of Refugee Studies*. Vol. 21. № 1. P. 1–18.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2023.

The article was received 24 March 2023.